

Chiến tranh năng lượng

Vietsciences- Nguyễn Trường

NHỮNG ĐIỂM NÓNG TRONG KỶ NGUYÊN ĐỊA-NĂNG-LƯỢNG

Trong thế giới dầu sôi lửa bỏng hiện nay, một biến động tình cờ ở một địa điểm giàu năng lượng nào đó cũng đủ làm cả khu vực lên cơn sốt, gây đau thương tang tóc, giá dầu tăng vọt, và kinh tế toàn cầu lâm nguy. Thực vậy, với cầu năng lượng ngày một lên cao, cung năng lượng ngày một cạn kiệt, trong thực tế, nhân loại đang bước vào một kỷ nguyên mới -- kỷ nguyên địa-năng-lượng -- trong đó những tranh chấp các tài nguyên khan hiếm đang che mờ mọi sinh hoạt khác trên thế giới.

Ngay từ những ngày đầu năm 2012, năng lượng và xung đột đã luôn buộc chặt vào nhau, đem lại tầm quan trọng ngày một gia tăng cho những vùng địa-năng-lượng trong thế giới tài nguyên then chốt ngày một hạn chế.

Bắt đầu với Eo biển Hormuz, một eo biển -- đề tài hàng đầu của báo chí -- đang làm rung chuyển các thị trường năng lượng khi năm mới 2012 bắt đầu. Nổi liền Vịnh Ba Tư

với Ấn Độ Dương, Eo Biển Hormuz thiếu những nét đặc trưng của Rock of Gibraltar hay Golden Gate Bridge. Tuy nhiên, trong một thế giới nhạy cảm với vấn đề năng lượng, Eo Biển Hormuz có thể có một ý nghĩa chiến lược lớn hơn bất cứ eo biển nào khác trên hành tinh. Mỗi ngày, theo Bộ năng Lượng Hoa Kỳ, các tàu dầu chuyển tải khoảng 17 triệu thùng dầu - 20% số cung toàn cầu - đi qua eo biển quan trọng này.

Vì vậy, trong tháng 12-2011, khi một viên chức cao cấp Iran đe dọa đóng cửa Eo biển Hormuz để đáp lại các chế tài khe khắt của Hoa Thịnh Đốn, giá dầu lập tức tăng vọt. Trong khi giới quân sự Hoa Kỳ cam kết duy trì tự do lưu thông qua eo biển, sự nghi ngờ tính an toàn của việc chuyên chở dầu tương lai và những âu lo về một cuộc khủng hoảng có tiềm năng lâu dài giữa Hoa Thịnh Đốn, Tehran, và Tel Aviv, đã khiến các chuyên gia năng lượng tiên đoán giá dầu sẽ lên cao trong những tháng năm sắp tới - có nghĩa tai họa đối với nền kinh tế trì trệ toàn cầu thêm nghiêm trọng.

Tuy nhiên, Eo biển Hormuz cũng chỉ là một trong vài điểm nóng, những nơi năng lượng, chính trị, và địa lý đang trộn lẫn một cách nguy hiểm trong năm 2012 và những năm tiếp theo. Chúng ta cũng còn cần phải theo dõi tình hình vùng Đông và Nam Hải, vùng vịnh Caspian, và vùng Bắc Cực (Arctic) giàu năng lượng và băng đang tan. Trong tất cả các vùng đó, nhiều quốc gia đang tranh giành quyền kiểm soát khâu khai thác, khâu vận chuyển năng lượng, tranh luận về biên giới quốc gia, quyền lưu thông hàng hải, cũng như an ninh dọc những hệ thống ống dẫn dầu trên bộ.

Trong những năm sắp đến, các vùng cung cấp dầu và hơi đốt thiên nhiên và các tuyến đường vận chuyển năng lượng -- tuyến dẫn dầu, cảng xuất nhập khẩu năng lượng, các lộ trình các tàu dầu -- sẽ là những địa danh, những ranh giới then chốt trên bản đồ chiến lược toàn cầu. Những vùng sản xuất nòng cốt, như Vịnh Ba Tư, sẽ luôn giữ địa vị

quyết định. Cũng không kém phần quan trọng là những nút nghẽn hay chokepoints như Eo biển Hormuz, Eo Biển Malacca giữa Ấn Độ Dương và Biển Nam Hải, và các mạng thông tin đường biển - sea lines of communication, thường được các chiến lược gia hàng hải gọi tắt SLOC, nối kết các khu vực sản xuất với thị trường hải ngoại.

Các đại cường dẫn đầu như Hoa Kỳ, Liên Bang Nga, và TQ sẽ tái cơ cấu quân lực để lâm thời đối phó với chiến tranh trong các địa điểm vừa nói.

Chúng ta đã có thể thấy điều này trong tài liệu Hướng Dẫn Chiến Lược Quốc Phòng, "Duy Trì Quyền Lãnh Đạo Toàn Cầu của Hoa Kỳ," [\[1\]](#) được tiết lộ tại Ngũ Giác Đài ngày 5-01-2012 bởi T T Obama và Bộ Trưởng Quốc Phòng Leon Panetta. Trong khi buộc lòng phải chấp nhận một lực lượng Bộ Binh và Thủy Quân Lục Chiến bé nhỏ hơn, tài liệu hứa hẹn tăng cường khả năng không quân và hải quân, nhất là những lực lượng nhằm bảo vệ hay kiểm soát các mạng lưới năng lượng và mậu dịch quốc tế. Mặc dù chỉ tái xác nhận các quan hệ của Hoa Kỳ với Âu châu và Trung Đông một cách chiếu lệ, chiến lược mới đã đặt nặng chính sách tăng cường quân lực Hoa Kỳ trong "vùng vòng cung từ Tây Thái Bình Dương và Đông Á đến Ấn độ Dương và Nam Á." [\[2\]](#)

Trong kỷ nguyên địa-năng-lượng mới, các khâu kiểm soát và vận chuyển năng lượng đến thị trường luôn là nguyên nhân chính đưa đến khủng hoảng toàn cầu thường hay tái diễn. Trong năm nay, ba điểm nóng năng lượng: Eo Biển Hormuz, Biển Nam Hải, và vùng Vịnh Caspian cần được đặc biệt lưu tâm.

EO BIỂN HORMUZ

Eo biển Hormuz

Hormuz -- dải biển chật hẹp ngăn cách Iran với Oman và United Arab Emirates (UAE) -- là eo biển duy nhất nối kết vùng Vịnh Ba Tư giàu năng lượng với thế giới bên ngoài. Với

một bách phân quan trọng số dầu sản xuất bởi Iran, Iraq, Kuwait, Qatar, Saudi Arabia, và UAE, được các tàu dầu chuyển vận đi qua mỗi ngày, eo biển Hormuz, theo ngôn từ của Bộ Năng Lượng Hoa Kỳ, đã trở thành "nút nghẽn dầu khí quan trọng nhất thế giới."[\[3\]](#) Một vài nhà phân tích tin, nếu eo biển bị ngăn chặn lâu dài, giá dầu có thể gia tăng khoảng 50% và khởi động một suy thoái hay khủng hoảng toàn bộ.

Giới lãnh đạo Hoa Kỳ từ lâu đã xem eo biển Hormuz là địa điểm chiến lược cố định trong các kế hoạch toàn cầu cần được bảo vệ với bất cứ giá nào. T T Jimmy Carter là người đầu tiên đã phát biểu quan điểm đó vào tháng giêng năm 1980, sau khi Liên Bang Xô Viết xâm chiếm Afghanistan. Carter đã nói trước Quốc Hội Hoa Kỳ, "cuộc xâm chiếm đã đưa lực lượng quân sự Liên Xô đến cách Ấn Độ Dương khoảng 300 dặm và kế cận Eo Biển Hormuz, một tuyến hàng hải hầu hết số dầu trên thế giới phải đi qua."[\[4\]](#) Carter nhấn mạnh, "đáp ứng của Hoa Kỳ phải hết sức rõ ràng: từ nay trở đi bất cứ một nỗ lực của một cường quốc thù nghịch nào nhằm ngăn chặn tuyến đường biển này cũng được xem như tấn công vào quyền lợi thiết thân của Hiệp Chúng Quốc, và cần được đẩy lui bằng mọi phương tiện cần thiết, kể cả sức mạnh quân sự."[\[5\]](#)

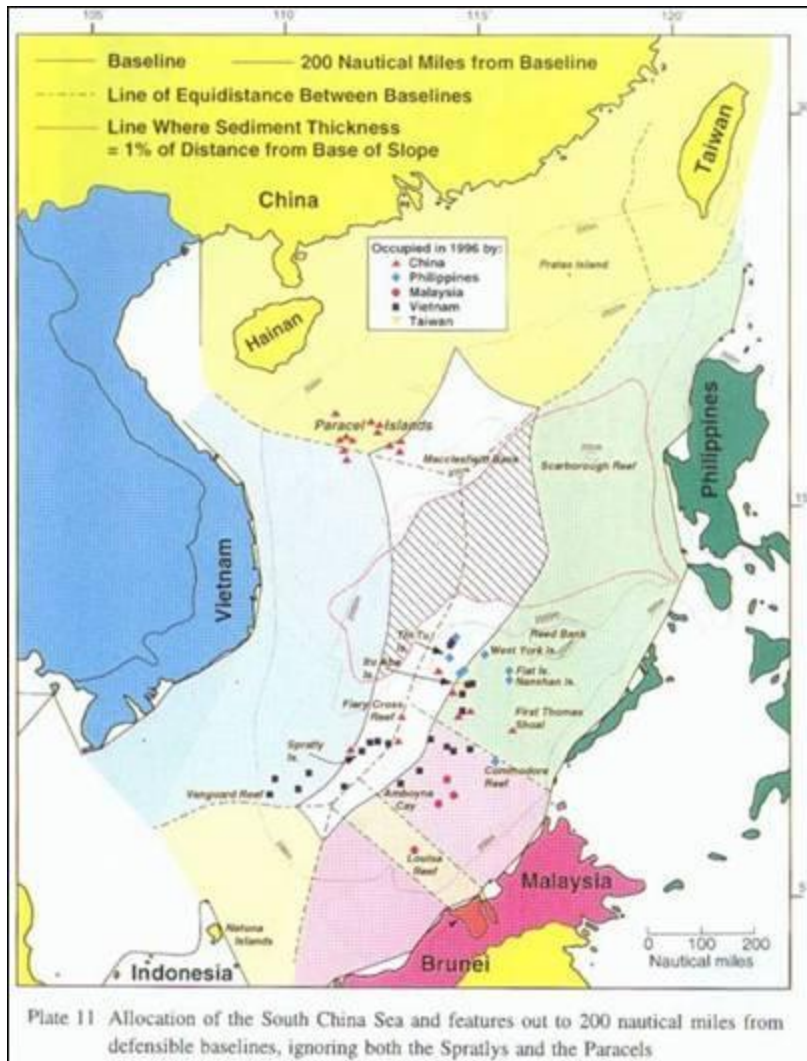
Đã hẳn từ ngày Carter đưa ra lời cảnh cáo, được xem như Chủ Thuyết Carter, và thiết lập Bộ Tư Lệnh Trung Đông - the U.S. Central Command (CENTCOM), để bảo vệ Eo Biển, nhiều thay đổi đã diễn ra, trừ quyết tâm của Hoa Thịnh Đốn bảo vệ dòng chảy dầu lửa trong vùng Vịnh Ba Tư. Thực vậy, T T Obama cũng đã nói rõ, ngay cả khi lực lượng bộ binh CENTCOM rời khỏi Afghanistan, như đã rời khỏi Iraq, sự hiện diện của hải và không lực của bộ tư lệnh trong vùng vịnh nói rộng sẽ không bị giảm thiểu.

Nhiều quan sát viên nghĩ, người Iran rất có thể sẽ thử thách khả năng của Hoa Thịnh Đốn. Ngày 27-12-2011, Đệ Nhất Phó Tổng Thống Iran, Mohammad-Reza Rahimi, chẳng

hạn, đã lên tiếng, "Nếu người Mỹ áp đặt các chế tài lên số dầu xuất khẩu của Iran, lúc đó ngay cả một giọt dầu cũng không thể chảy qua Eo Biển Hormuz."[\[6\]](#) Từ đó, nhiều tuyên bố tương tự cũng đã được các viên chức cao cấp khác lặp lại (đôi khi vài viên chức cũng đã có những lời tuyên bố trái ngược). Thêm vào đó, gần đây, người Iran cũng đã tổ chức những cuộc thao diễn hải quân tinh tế trong vùng Biển Ả Rập gần mũi phía đông Eo Biển, và nhiều cuộc diễn tập khác cũng được biết sẽ được lên lịch. Cùng lúc, Tổng Tư Lệnh Bộ Binh Iran cũng đã gợi ý hàng không mẫu hạm John C. Stennis của Hoa Kỳ, vừa rời khỏi Vùng Vịnh, cũng không nên trở lại. Ông nói thêm một cách rất rõ ràng, "Cộng Hòa Hồi Giáo Iran sẽ không lặp lại lời cảnh cáo của mình."[\[7\]](#)

Có thể nào người Iran sẽ thực sự đóng cửa eo biển? Nhiều nhà phân tích tin, những lời tuyên bố bởi Rahimi và đồng nghiệp chỉ là những nước bài dọa dẫm thâu cáy, những bluster and bluff, chỉ nhằm gây âu lo trong giới lãnh đạo Tây phương, khiến giá dầu tăng vọt, và nhằm giành vài nhượng bộ trong tương lai nếu có tái thương thuyết về chương trình nguyên tử của Iran. Tuy nhiên, điều kiện kinh tế ở Iran ngày một đáng lo ngại, và cũng rất có thể các lãnh đạo cứng rắn Iran, luôn bị áp lực nặng nề, có thể cảm thấy cần có vài hành động bi hài, ngay cả "mời mọc" một cuộc tấn công đáp lễ của Hoa Kỳ. Trong mọi trường hợp, Eo Biển Hormuz vẫn sẽ là tiêu điểm của công luận thế giới trong năm 2012, với giá dầu toàn cầu lên xuống theo sát trình độ căng thẳng trong vùng Vịnh Ba Tư.

VÙNG BIỂN ĐÔNG NAM Á

Biển ĐÔNG NAM Á là một phân bộ Tây Thái Bình Dương với TQ phía Bắc, Việt Nam phía Tây, Phi Luật Tân phía Đông, và đảo Borneo (chia sẻ với Brunei, Indonesia, và Malaysia) về phía Nam. Vùng Nam Hải cũng bao gồm hai quần đảo phần lớn không dân cư, Hoàng Sa và Trường Sa. Từ lâu, đây là những vùng đánh cá quan trọng, cũng là tuyến đường các thương thuyền qua lại giữa Đông Á và Âu châu, Trung Đông, và Phi châu. Gần đây hơn, tầm quan trọng của cả hai quần đảo đã gia tăng như một vùng nhiều tiềm năng dầu lửa và hơi đốt thiên nhiên, với những trữ lượng lớn lao dưới lòng đất trong những khu vực chung quanh Hoàng Sa và Trường Sa.

Với sự khám phá các trữ lượng dầu và hơi đốt, Biển Nam Hải đã trở thành một vùng tranh chấp quốc tế. Ít ra vài quốc gia lân cận cũng đang tranh giành chủ quyền một số hải đảo trong khu vực giàu năng lượng, nhất là TQ đang đòi chủ quyền trên toàn bộ khu vực, và có dấu hiệu sẵn sàng sử dụng các biện pháp quân sự để xác quyết quyền áp đảo của riêng mình. Đã hẳn, thái độ kẻ cả này đã đưa đến xung đột với các quốc gia lân bang, kể cả vài quốc gia có quan hệ quân sự chặt chẽ với Hoa Kỳ. Chính vì vậy, một tranh giành va chạm riêng trong khu vực, lúc đầu chỉ liên hệ đến TQ và các thành viên khối ASEAN, nay đã có tiềm năng trở thành một xung đột giữa hai siêu cường hàng đầu - Hoa Kỳ và TQ.

Nhằm bảo vệ lập trường, Brunei, Phi Luật Tân, Malaysia, và Việt Nam, đã và đang nỗ lực tìm kiếm một đồng thuận ASEAN, tin tưởng cách tiếp cận tập thể sẽ đem lại tiếng nói chung với trọng lượng lớn hơn tiếng nói riêng lẻ của mỗi quốc gia đối với TQ. Về phần mình, người TQ đã nhấn mạnh các tranh chấp phải được giải quyết song phương, một trạng huống trong đó TQ dễ sử dụng sức mạnh kinh tế và quân sự để chi phối. Trong khi đó, Hoa Kỳ, giờ đây không còn bị buộc chân ở Iraq và Afghanistan, cũng đã có thể nhập cuộc và dành trọn hậu thuẫn cho các xứ ASEAN trong nỗ lực thương thuyết tập thể với Bắc Kinh.

Bộ Trưởng Ngoại Giao TQ, Yang Jiechi, vì vậy, đã vội vã cảnh cáo Hoa Kỳ không nên can thiệp. Yang Jiechi tuyên bố: "bất cứ hành động can thiệp nào sẽ chỉ làm vấn đề thêm phức tạp và khó giải quyết."[\[8\]](#) Hậu quả tức thì là cuộc đấu khẩu, lời qua tiếng lại, giữa Bắc Kinh và Hoa Thịnh Đốn.

Trong cuộc viếng thăm thủ đô TQ vào tháng 7-2011, Chủ Tịch Bộ Tham Mưu Liên Quân, Đề Đốc Mike Mullen, đã đưa ra lời đe dọa không úp mở khi đề cập hành động quân sự

khả dĩ trong tương lai. Mullen đã phát biểu: "Âu lo, trong những âu lo của cá nhân tôi, là những biến động bất ngờ tiếp diễn có thể khởi động một tính toán sai lầm, và một bùng phát không ai có thể tiên liệu."[\[9\]](#)

Nhằm chứng tỏ lập trường cương quyết của mình, Hoa Kỳ đã công khai tổ chức một loạt các cuộc thao diễn quân sự ở ngay Biển Nam Hải, kể cả các cuộc diễn tập hỗn hợp với các tàu chiến Việt Nam và Phi Luật Tân. Không để Mỹ qua mặt, TQ đã đáp ứng với những cuộc thao diễn hải quân của chính mình. Đó quả thật là một phương thức hoàn hảo cho những biến động bất ngờ trong tương lai.

Biển Nam Hải từ lâu đã luôn trên màn ảnh ra-đa thám sát của những ai đang theo dõi tình hình Á châu, nhưng chỉ thu hút sự chú ý toàn cầu khi, trong cuộc công du đến Australia tháng 11-2011, T T Obama đã loan báo một cách ngắn gọn: chiến lược mới của Hoa Kỳ nhằm trực diện uy lực TQ ở Á châu và Thái Bình Dương. Trước Nghị Viện Úc ở Canberra, Obama đã tuyên bố: "Trong khi hoạch định và soạn thảo ngân sách tương lai, chúng tôi sẽ phân bổ tài nguyên cần thiết để duy trì sự hiện diện quân sự mạnh mẽ của chúng tôi trong vùng này."[\[10\]](#) Một điểm then chốt trong chiến lược mới là nhằm bảo đảm "an ninh hàng hải"[\[11\]](#) trong vùng Biển Nam Hải.

Từ Australia, T T Obama cũng đã tuyên bố thiết lập một căn cứ Hoa Kỳ mới ở Darwin trên bờ biển Bắc Úc, cũng như mở rộng quan hệ quân sự với Indonesia và Phi Luật Tân. Cùng một chiều hướng, trong tháng giêng 2012, Tổng Thống Obama, khi đến Ngũ Giác Đài thảo luận những đổi thay trong chiến lược quân sự Mỹ trên thế giới, đã đặc biệt nhấn mạnh kế hoạch phóng chiếu uy lực Hoa Kỳ trong khu vực Á châu, nhất là Đông Nam Á.

Cố nhiên, TQ cũng sẽ có những bước đối kháng riêng không kém cương quyết, nhằm bảo vệ quyền lợi ngày một gia tăng trong vùng Nam Hải.

Đã hẳn, những bước đáp ứng này sẽ dẫn đến đâu, đến nay vẫn còn là một ẩn số. Tuy nhiên, sau Eo Biển Hormuz, Nam Hải có thể là một nút thắt năng lượng toàn cầu khác, nơi những lỗi lầm hay thách thức nhỏ bé có thể dẫn đến những va chạm đối đầu ngày một lớn và cực kỳ nguy hiểm trong năm 2012 và những năm kế tiếp.

VÙNG LÒNG CHẢO CASPIAN

Lòng chảo Caspian là một vịnh nhỏ bao quanh bởi Liên Bang Nga, Iran, và ba Cộng hòa trong USSR trước đây: Azerbaijan, Kazakhstan, và Turkmenistan. Trong cùng khu vực còn có các Cộng hòa Xô Viết cũ như Armenia, Georgia, Kyrgystan, và Tajikistan. Tất cả các Cộng hòa Xô Viết nói trên, tuy khác nhau về trình độ, luôn tìm cách xác quyết chủ quyền tối thượng của mình đối với Điện Cẩm Linh và thiết lập những quan hệ độc lập đối với Hoa Kỳ, Liên Hiệp Âu châu, Iran, Turkey, và lúc một đông hơn, với TQ. Tất cả đều đang phải đối đầu với chia rẽ nội bộ và/hay tranh chấp biên giới với các nước láng giềng. Toàn khu vực, vì vậy, luôn ở trong tình trạng một thùng thuốc nổ với tiềm năng bộc phá, ngay cả trước đây khi chưa phải là một trong những vùng có trữ lượng dầu và hơi đốt lớn lao chưa được khai thác đầy đủ để tình hình có thể dễ dàng sôi bùng.

Trong thực tế, đây không phải lần đầu vùng lòng chảo Caspian được xem như khu vực có trữ lượng dầu quan trọng, và vì vậy, tiềm năng xung đột cao.

Vào cuối thế kỷ 19, khu vực chung quanh thành phố Baku - lúc đó một phần của đế quốc Nga, hiện nay thuộc Azerbaijan - là một vùng dầu lửa phong phú, và vì vậy, một "phần thưởng chiến lược" quan trọng. Nhà độc tài Xô Viết tương lai, Joseph Stalin, khởi đầu đã gây dựng được thanh thế như một lãnh tụ các công nhân dầu lửa đấu tranh ; và Hitler đã tìm cách chinh phục trong cuộc xâm lăng Liên Bang Xô Viết bất thành năm 1941.

Tuy nhiên, sau Đệ Nhị Thế Chiến, khu vực đã không còn quan trọng như một khu vực giàu năng lượng khi các khu dầu Baku trên đất liền đã cạn kiệt.

Ngày nay, nhiều trữ lượng mới và quan trọng đã được khám phá ngoài khơi vùng biển Caspian và trong nhiều khu vực thuộc Kazakhstan và Turkmenistan, trước đây chưa được khai thác.

Theo công ty năng lượng khổng lồ British Petroleum hay BP, khu lòng chảo Caspian có một trữ lượng dầu lên đến 48 tỉ thùng (phần lớn dưới lòng đất Azerbaijan và Kazakhstan) và 449 nghìn tỉ cubic feet hơi đốt thiên nhiên (với số trữ lượng lớn nhất thuộc Turkmenistan). Do đó, vùng lòng chảo Caspian đã vượt qua Bắc và Nam Mỹ về trữ lượng hơi đốt và Á châu về trữ lượng dầu.

Tuy nhiên, khai thác toàn bộ số trữ lượng này và vận chuyển đến các thị trường nước ngoài đã hẳn là một công tác vĩ đại. Hạ tầng cơ sở năng lượng trong vùng hết sức hiếm hoi và vùng vịnh Caspian cũng chẳng có hải cảng, do đó, dầu và hơi đốt phải được vận chuyển bằng hệ thống ống dẫn dầu hay hỏa xa.

Liên Bang Nga, từ lâu là đại cường áp đảo trong vùng, đang tìm cách kiểm soát các hệ thống ống dẫn dầu và hơi đốt từ vùng lòng chảo Caspian đến các thị trường tiêu thụ.

Nga đang nâng cấp hệ thống ống dẫn dầu thời Xô Viết kết nối các Cộng hòa Xô Viết trước đây với Liên Bang Nga, thiết lập các tuyến dẫn dầu mới, và gần như hoàn toàn nắm độc quyền khâu phân phối toàn bộ số năng lượng từ Vịnh Caspian, qua mạng lưới ngoại giao truyền thống, các chiến thuật mạnh tay, hoặc công khai hối lộ giới lãnh đạo trong khu vực (đa số một thời đã phục vụ trong guồng máy hành chính Liên Xô), buộc phải chuyên chở năng lượng qua ngã Liên Bang Nga.

Theo Michael Klare, tác giả cuốn *Rising Powers, Shrinking Planet*, Hoa Thịnh Đốn đã tìm cách ngăn ngừa các nỗ lực vừa nói, qua việc bảo trợ xây cất các hệ thống ống dẫn dầu thay thế, tránh đi qua lãnh thổ Nga, băng qua Azerbaijan, Georgia, và Turkey đến Địa Trung Hải (nhất là hệ thống BTC, hay Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline).

Trong khi đó Bắc Kinh đang xây hệ thống ống dẫn dầu riêng của mình nối liền vùng Caspian với miền Tây TQ.

Tất cả các hệ thống ống dẫn dầu trên đây đều đi ngang qua những khu vực sắc tộc thiếu an ninh và gần nhiều vùng đang tranh chấp như Chechnya bạo loạn và South Ossetia ly khai. Vì vậy, cả TQ lẫn Hoa Kỳ đều phải phối hợp cơ chế vận hành hệ thống ống dẫn dầu với viện trợ quân sự cho các quốc gia dọc lộ trình. Lo ngại sự hiện diện của Hoa Kỳ, cả về quân sự lẫn kinh tế, trong các lãnh thổ thuộc Liên Xô trước đây, Liên Bang Nga đã đáp lại với những thao tác quân sự của riêng mình, kể cả cuộc chiến ngắn ngủi với Georgia trong năm 2008, dọc theo tuyến đường BTC.

Với kích cỡ các trữ lượng dầu và hơi đốt của vùng lòng chảo Caspian, nhiều xí nghiệp năng lượng đang hoạch định các thao tác sản xuất cùng với các ống dẫn dầu cần thiết

để chuyển tải dầu và hơi đốt đến thị trường. Chẳng hạn, Liên Hiệp Âu châu, hy vọng sẽ xây một tuyến ống dẫn hơi đốt thiên nhiên mới, với tên gọi Nabuco từ Azerbaijan xuyên qua Turkey đến Austria. Và Liên Bang Nga đã đề nghị dự án một hệ thống cạnh tranh -- South Stream.

Tất cả các nỗ lực trên đây đều liên quan đến các quyền lợi địa-chính-trị của các đại cường, do đó, chắc sẽ luôn là nguồn cội của nhiều khủng hoảng và xung đột quốc tế.

Trong kỷ nguyên địa-năng-lượng mới, Eo Bể Hormuz, Biển Nam Hải, và Vùng Lòng Chảo Caspian không hề đứng riêng lẻ như những điểm nóng tiềm tàng. Biển Đông Hải, nơi TQ và Nhật đang tranh chấp những khu dự trữ hơi đốt thiên nhiên, là một điểm nóng khác, cũng như vùng biển chung quanh Falkland Islands, nơi Anh Quốc và Argentina đang tranh giành các trữ lượng dầu dưới lòng đất; và vùng Bắc Cực với hiện tượng hâm nóng toàn cầu và các tài nguyên năng lượng nhiều quốc gia đang tranh chấp.

Trong mọi trường hợp, một điều chắc chắn: bất cứ ở đâu có nhiều tài nguyên năng lượng, ở đó nguy cơ luôn cận kề.